

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکز

دانشکده هنر و معماری / گروه نمایش

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش : کارگردانی

عنوان:

بررسی مؤلفه‌های اجرا در شیوه اجرایی فورمن، ویلسون، سلارز

استاد راهنما:

حمید رضا افشار

استاد مشاور:

اسماعیل شفیعی

پژوهشگر:

محمد فاضل مقیمی

تابستان ۱۳۹۱

تقدیم به:

پدر و مادر گرامی ام به پاس زحمات بی دریغشان .

سپاسگذاری:

سپاس از زحمات بی دریغ استاد راهنما جناب آقای دکتر حمید رضا افشار

سپاس از زحمات بی دریغ استاد مشاور جناب آقای دکتر اسماعیل شفیعی

و

سپاس از زحمات بی شائبه همه اساتید گرامی که در طول دوران تحصیل از آنها فرا گرفته ام.

## تعهدنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب محمد فاضل مقیمی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۸۰۸۳۸۸۹۲۰۰ در رشته نمایش که در تاریخ ۹۱/۶/۲۸

از پایان نامه خود تحت عنوان: مولفه های اجرا در شیوه اجرایی فورمن، ویلسون، سلارز

بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی هم سطح، پایین تر یا بالاتر در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدارک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: محمد فاضل مقیمی

تاریخ و امضا: ۹۱/۶/۲۸

بسمه تعالی

در تاریخ : ۹۱/۶/۲۸

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم / آقای محمدفاضل مقیمی از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره

۱۷ تمام به حروف هفده تمام و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما

## فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه
۳.....	فصل اول.....
۳.....	کلیات پژوهش
۴.....	۱- بیان مساله
۵.....	۲- اهمیت موضوع تحقیق و دلایل انتخاب آن
۵.....	۳- اهداف تحقیق
۶.....	۴- سوالات یا فرضیه های تحقیق:
۷.....	فصل دوم
۷.....	پست مدرنیسم و اجرا
۸.....	مقدمه

۹	۲-۱ پست مدرنیسم.....
۱۴	۲-۲ تئاتر.....
۱۶	۲-۳ هنر اجرا (اجرای مدرن).....
۲۷	۲-۴ شیوه اجرایی پست مدرنیسم از منظر نشانه شناسانه.....
۴۵	۲-۵ شیوه اجرایی پست مدرنیسم از منظر نشانه شناسانه.....
۵۱	۲-۵-۱ نظام‌های چارچوبی (قاب‌گیری).....
۵۲	۲-۵-۲ نظام تماشاگری.....
۵۳	۲-۵-۳ نظام‌های بازیگری.....
۵۹	۲-۵-۴ نظام‌های دیداری.....
۶۴	۲-۵-۵ نظام‌های شنیداری.....
۶۵	۲-۵-۶ نظام‌های بویایی و بساوایی:.....
۶۶	۲-۶ همزمانی در اجرا:.....
۶۹	فصل سوم.....
۶۹	ریچارد فورمن.....
۷۰	مقدمه.....



۷۱	۱-۳ زندگی نامه و بررسی در بستری تاریخی
۸۱	۲-۳ شیوه اجرایی فورمن از نگاهی تحلیلی
۹۱	۱-۲-۳ فورمن و لذت آفرینی
۹۸	۲-۲-۳ فورمن و نفی ابژه
۱۰۷	۳-۲-۳ فورمن و ویلسون
۱۱۱	۳-۳ شیوهی اجرایی فورمن از منظر نشانه شناسانه
۱۱۱	۱-۳-۳ نظام‌های چارچوبی (قاب‌گیری)
۱۱۲	۲-۳-۳ نظام تماشاگری
۱۱۳	۳-۳-۳ نظام‌های بازیگری
۱۲۱	۴-۳-۳ نظام‌های دیداری
۱۳۲	۵-۳-۳ نظام‌های شنیداری
۱۳۶	۶-۳-۳ نظام‌های بویایی و بساوایی
۱۳۶	۴-۳ اصل همزمانی در اجرا:
۱۳۷	فصل چهارم
۱۳۷	رابت ویلسون
۱۳۸	مقدمه

- ۱-۴ زندگی نامه و بررسی در بستری تاریخی ..... ۱۳۹
- ۲-۴ شیوه اجرایی ویلسون از نگاهی تحلیلی ..... ۱۶۰
- ۳-۴ شیوهی اجرایی ویلسون از منظر نشانه شناسانه ..... ۱۷۸
- ۱-۳-۴ نظام‌های چارچوبی (قاب گیری) ..... ۱۷۸
- ۲-۳-۴ نظام تماشاگری ..... ۱۷۹
- ۳-۳-۴ نظام های دیداری ..... ۲۰۸
- ۴-۳-۴ نظام‌های شنیداری ..... ۲۲۲
- ۵-۳-۴ نظام‌های بویایی و بساوایی: (حس بویایی، حس چشایی، حس لامسه) ..... ۲۲۸
- ۴-۴ همزمانی در اجرا: (تلفیق نظام‌های نشانه‌ای و بکارگیری همزمان آنها در اجرا) ..... ۲۲۹
- فصل پنجم ..... ۲۳۴
- پیتر سالارز ..... ۲۳۴
- مقدمه ..... ۲۳۵

- ۱-۵ زندگی نامه و بررسی در بستری تاریخی ..... ۲۳۵
- ۲-۵ شیوه اجرایی سلارز از نگاهی تحلیلی ..... ۲۴۷
- ۳-۵ شیوه اجرایی سلارز از منظر نشانه شناسانه ..... ۲۶۸
- ۱-۳-۵ نظام‌های چارچوبی (قاب‌گیری) ..... ۲۶۸
- ۲-۳-۵ نظام تماشاگری ..... ۲۶۹
- ۳-۳-۵ نظام‌های بازیگری ..... ۲۷۰
- ۴-۳-۵ نظام‌های دیداری ..... ۲۷۴
- ۵-۳-۵ نظام‌های شنیداری ..... ۲۷۶
- ۶-۳-۵ نظام‌های بویایی و بساوایی (حس بویایی - حس چشایی - حس لامسه) ..... ۲۷۹
- ۴-۵ اصل همزمانی در اجرا: ..... ۲۷۹
- فصل ششم ..... ۲۸۰
- نتیجه‌گیری ..... ۲۸۰
- ۱-۶ فورمن ..... ۲۸۲
- ۲-۶ ویلسون ..... ۲۸۴
- ۳-۶ سلارز ..... ۲۸۶

٢٩٠ ..... منابع و مأخذ

٢٩٢ ..... ضمائم

یکی از بارزترین رسالت‌های هنر از ابتدای تاریخ تاکنون، کشف، طرح، گره‌گشایی و حل مسائل و مشکلات مختلف جوامع بوده است. در این میان نقش هنر تئاتر به نسبت سایر هنرها شاید تا حدودی پررنگ‌تر بوده است. هنر ریشه‌دار تئاتر از دیرباز و شاید به طور مشخص و تقریباً شکل‌یافته‌ی آن از دوران یونان باستان تاکنون همواره پیرامون مسائل و دغدغه‌های مادی و معنوی بشر شکل گرفته و کانون بازنمایی آنها بوده است.

به تبع تئاتر در هر دوره‌ای از تاریخ به ضرورت زمان و شرایط جامعه به شکلی متفاوت عرضه می‌شده است. چرا که هر زمان و شرایط شکل خاصی از هنر و در اینجا (تئاتر) را برای ارائه می‌طلبد.

ارائه شکل‌های متفاوت تئاتر که صرفاً دنباله‌رو آثار و شیوه‌های گذشته نباشند، به طور قطع نیازمند حضور و تلاش هنرمندان، علی‌الخصوص افرادی باهوش در کسوت کارگردان است که بتوانند با پشتوانه‌ی تحصیلی و خلاقیت و نیز شناخت و درک صحیح نسبت به زمانه و جامعه‌ی خود به خلق آثاری تاثیرگذار و جاودانه نائل آیند.

رسیدن به چنین امری بدون تردید نیازمند مطالعه و غورسی آثار و شیوه‌های گذشتگان است. بدین صورت که ما با بررسی سبک‌ها و شیوه‌های اجرایی گذشته در بستر تاریخشان می‌توانیم به خلق و کشف راه‌ها و امکانات جدید جهت ارائه‌ی تئاتر دست یابیم.

بدین جهت در راستای همین هدف، در این رساله سعی شده است تا با بررسی شیوه‌ی اجرایی و

مؤلفه‌های اجرا در آثار سه تن از کارگردانان برجسته‌ی مهم عصر ما که به نوعی حامل پشتوانه‌های غنی

گذشته‌ی این هنر یعنی تئاتر می‌باشند بتوانیم به قطره‌ای از دریای این عرصه مهم دست یابیم.

# فصل اول

## کلیات پژوهش

## ۱- بیان مساله

در این رساله به بررسی مولفه های اجرا در شیوه اجرایی فورمن, ویلسون و سلارز پرداخته می شود. سه تنی که آثارشان را تا حدود زیادی می توان به دوره ی پست مدرن نسبت داد و به همین سبب شاید بتوان گفت که مولفه ها و شاخص های اجرایی این سه تن بتواند بیانگر ویژگیهای اجرایی دوران پست مدرن نیز باشد.

شایان ذکر است که تئاتر و شیوه ی اجرایی هر یک از این سه تن به طور قطع با توجه به دغدغه ها و ضروریاتی بوده است که برخاسته از جامعه و شرایط پیرامون و به طور کل زندگی آنان نشأت گرفته است در نهایت با عبور از فیلتر ذهنی این سه تن برای طرح آنان نیز به تمهیداتی بوده است که همان مولفه های اجرایی خاص و مختص به خود است بدین جهت این سه تن با عبور دادن این دغدغه ها از فیلتر ذهنی خود در نهایت آنها را با سبک و سیاق و روش شخصی خود طرح و اجرا می کنند.

فورمن با کنار گذاشتن طرح های کلی و با استفاده از اشیاء مادی پیچیده , تخیلی و عجیب و غریب به امکانات جدیدی جهت تولید و اجرای نمایش دست می یابد.

ویلسون با تاکید بر تمرکز بر ژست ها و حرکات بازیگران و ایجاد ریتم های قوی و موقعیت های متناقض, موفق به ایجاد موقعیت های جدید در خلق اثر نمایش می شود.

سلارز در پی نیل به تئاتری است که در پی طرح مسائل از دریچه نو و نگاهی تازه است. بدین منظور وی شکل کلاسیک اپرا را برای اجرای آثارش انتخاب می کند و با بهره گیری مناسب از امکانات آن خصوصاً موسیقی و گفتار بازیگران شکل و شمایل نو و تازه به آن می بخشد.



## ۲- اهمیت موضوع تحقیق و دلایل انتخاب آن

۲- الف: آشنایی با شیوه ی اجرایی فورمن, ویلسون و سلارز به عنوان سه تن از کارگردانان پست مدرن که با شیوه های اجرایی منحصر به فردشان و با بکارگرفتن ابزارهای بیانی تازه جهت اجرای نمایش و نگرش جدید به متن, فضا, ریتم, نور, حرکت و ... و گسترش کمی و کیفی آنها با اقبال عمومی در اقصی نقاط جهان روبرو شده اند.

۲- ب: آشنایی با شیوه ی اجرایی فورمن, ویلسون و سلارز می تواند مخاطب را در شناخت و درک بهتر هنر تئاتر و امکانات متعدد آن جهت اجرای آثار نمایش جدید یاری رساند.

## ۳- اهداف تحقیق

بررسی و شناخت شیوه ی اجرایی و مولفه های اجرا در آثار فورمن, ویلسون و سلارز جهت شناخت و دست یابی به ابزارها و امکانات جدید صحنه ای و رسیدن به الگوهای خلاقه ی اجرایی.

## ۴- سوالات یا فرضیه های تحقیق:

فورمن, ویلسون و سلارز از امکانات و راهکارهای منحصر به فرد و جدیدی جهت اجرای نمایش بهره جسته اند و همین امر سبب شده تا در نهایت سبک و سیاق آنها شاخص و منحصر به فرد باشد.

۵- روش تحقیق: در این رساله از شیوه های مختلف کتابخانه ای، اینترنتی و نیز ترجمه ی مقالات و فیلم های مصاحبه هایی که در ایران موجود نبوده اند و بوسیله ی نگارنده ی این رساله ترجمه شده اند استفاده شده است. و در نهایت همه با روش توصیفی و تحلیلی جمع بندی شده اند.

## فصل دوم

# پست مدرنیسم و اجرا

## مقدمه

هر چند ارائه‌ی تعریفی مشخص از مقوله پست مدرنیسم با ماهیت وجودی خود این مقوله در تضاد است و پست مدرنیسم از ارائه تعریفی مشخص از پدیده‌ها خود داری می‌کند، اما در این رساله سعی بر این است که با روشی سلبی و ایجابی و ذکر مصادیقی در بستری تاریخی، امکانی فراهم آید تا خواننده به شناخت و درک مناسبی از این مقوله دست یابد.

این مقطع تاریخی از دوران و عمر ادبیات، فلسفه، هنر، معماری و... را شاید بتوان مقطع گره خوردن و پیوند نزدیک همه‌ی این مقولات به زندگی بشر دانست: مقطعی که مثلاً مرز هنر و زندگی تا حدودی زیادی از بین رفته و بعضاً "با هم در می‌آمیزد و به نوعی می‌توان همین ویژگی را بارزترین شاخصه‌ی این دوران به شمار آورد.

این ویژگی بارز در هنرهای اجرایی و نمایشی نیز نمود چشمگیری پیدا می‌کند، به طوری که دوران پست مدرنیسم را در تاریخ هنرهای اجرایی و نمایشی می‌توان صاحب شاخصه‌ها و ویژگی‌های منحصر به فردی نسبت به ادوار ما قبل خود، حتی دوران مدرنیته دانست.